

ВАЛЕНТИН БОШКИЛОВ

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ "НЕОФИТ РИЛСКИ", гр. БЛАГОЕВГРАД

БАЗЕЛ II – ПОВЕЧЕ СИГУРНОСТ ПРИ РАЗНООБРАЗНИ ПАЗАРНИ УСЛОВИЯ

BASEL II – More Security at Varied Market Conditions

VALENTIN BOSHKILOV

SOUTHWESTERN UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: The importance and complexity of the new international agreement for the capital – Basel II and its requirements, as well as the necessity of harmonization in the standards and practice of the credit institutions with these in Europe, imply fostering the collaboration between the bank supervisory body and commercial banks, intended to achieve better results, flexibility, and security.

Key words: banks, capital, capital adequacy, credit risk

ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременният банков бизнес се характеризира с изключителна динамика, която се дължи на високата конкуренция. Натискът на многобройните участници на финансовите пазари от една страна, свободното движение на капиталите и засилването се глобални измерения на съревнованието, от друга, кара банките да "изчеждат" всяко предимство, което им дават съвременните компютърни технологии, информационните системи и модели.

Напрежението за кредитните посредници се увеличава и от банковото регулиране, което в сравнение с другите финансови сектори е най-развито и комплексно. Високото равнище на регулиране ограничава поетите рискове, но паралелно с това намалява маневреността на банките и техните печалби.

Ето защо в дневния ред на банковите среди винаги е стоял въпросът: как регулирането да постигне своите цели, без излишно да ограничава банките и да притиска тяхната ефективност. Започналият през последните десетилетия на миналия век траен конкурентен натиск от други финансови институции прави банките много чувствителни към прекомерно рамкиране, намаляващо потенциала им за противостояне (Миланова, 2004).

Целта на изложения материал е да се осъзнае и приеме предизвикателството от прилагането на новото споразумение за капитала Базел II, в предвид динамично развиващото се кредитиране от страна на търговските банки. Това споразумение ще внесе принципно нови правила и изисквания, които ще доведат до едно регулиране и ограничаване на кредитния риск, а от там и на цялата банкова система въобще.

Именно важността и сложността на изискванията на новото международно споразумение за капитала, необходимостта от хармонизиране на стандартите и практиката в дейността на кредитните институции и надзора у нас с тези на Европа, налага в процеса на подготовка и тяхното бъдещо прилагане, между банковия надзор и търговските банки да бъде постигнат по-висока степен на сътрудничество и единодействие, с цел постигане на по-добри резултати.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

България е в процес на присъединяване към Европейския съюз. "Много е важно – обосновава Р. Георгиев – какъв лев ще влезем в Европейския съюз – реален, но силен лев, подкрепен с експортен потенциал, или вързан и камуфлажен, който при присъединяването ни към Европейския валутен механизъм би довел до

взривоопасна инфлация” (Георгиев, 2004).

Дори консервативно общество като банковото, понякога бива разтърсвано от революционни промени, предизвикани от особени обстоятелства. И българските кредитни и финансови институции искат или не, ще трябва да преживеят стреса от тях при влизането на страната ни в Европейския съюз. Това няма как да им се размине, защото това гласи новия международен стандарт за отчитане на рисковете, а именно Базел II. Новият стандарт ще въведе изцяло нови методи за определянето на различните видове рискове, на които са изложени банките, което ще ги принуди чувствително да увеличат капиталите си.

Още в края на 90-те години стана ясно сред редица водещи банки и надзорници, че е необходимо едно ново споразумение. Необходимо бе да се направи нещо повече от обикновена ревизия на минималните изисквания за капитал. Така водещи международно активни финансови институции и централни банки стигнаха до убеждението да бъдат признати и разпространени най-съвременните достижения и практики в управлението на риска в банковото дело. Това ново разбиране няма за цел да снижи необходимия капитал в банките, а по-скоро да повиши стабилността на глобализираната вече финансова система – цел, от която ще спечелят не само банките, но много повече бизнесът и потребителите.

Внедряването на новото капиталово споразумение Базел II представлява най-интензивният и голям ремонт, който банковият сектор е виждал от години. Сега именно е време разделно за банките, защото финансовите институции ще използват една значителна част от бюджетите си за информационно-технологично обновление и бизнес-операции, за да покрият изискванията на Базел II през следващите от 4 до 6 години.

Базел II е ново споразумение, което Базелския комитет по банков надзор към Банката за международни разплащания обсъди и прие в края на 2004 г. Намеренията са то да започне да се прилага през януари 2007 г. Споразумението ще замени действащия в момента Базел I, приет през 1988 г. Целта на документа е да се повиши чувствителността към риска на банковата система в световен мащаб, в това число и на българските банки. За разлика от предишните години, когато делът на кредитите в активите на банките бе едва 22%, сега те са вече над 50% и това предполага, че управлението на кредитния риск би трябвало да е първостепенен приоритет.

Базел II ще задължи банките да определят по изцяло нов начин капиталовата си адекватност. Това е основният параметър, който е гаранция за “здравето” на една банка, тъй като показва степента на покритие на поетите от нея рискове със собствени средства на финансовата институция. Досегашният принцип принуждаваше банките да поддържат определени нива на капитал, с които да покриват рисковете към отделните групи кредитополучатели, групирани по отделни критерии, според техните рискови тегла. Този подход не отчиташе спецификата на отделните кредитополучатели, което водеше до изкривяване на оценката за риска. Новият подход Базел II има претенциите да е по-гъвкав от досега действащият Базел I, защото предвижда въвеждането на рисково тегло съобразно оценката на всеки отделен контрагент.

Рисковото претегляне на активите ще става с помощта на два подхода – стандартизиран и базиран на вътрешните рейтинги, между които банките ще могат да избират. Изборът на подход няма да е статичен, т. е. изведнъж избрали един от двата метода, банките ще имат опцията да преминат към по-усъвършенстван метод на оценка.

Като кандидат за членство в Европейския съюз България ще трябва да въведе стандартите на Базел II към датата на присъединяването си към ЕС, т. е. евентуално от 1 януари 2007 г. и банките ще трябва да се съобразят с решението на централите си по отношение на прилагането на Базел II. Повечето от тях ще стартират със стандартизирания подход и впоследствие ще минат на по-усъвършенствания. Малките банки няма да разполагат с необходимите инвестиции, поради което ще останат на стандартизирания подход. По своята същност той не се различава съществено от сегашните правила, но съдържа повишена чувствителност към риска.

Основното в обновения подход е, че оценката на риска трябва да се базира на присъдените от външните агенции рейтинги на кредитополучателите, като рисковите тегла ще варират от 0% до 150%. При този подход кредитополучателите, които не са рейтинговани, ще получават 100% рисково тегло. Това означава, че всеки кредит за фирма, която не разполага с присъден външен рейтинг, ще бъде отчитан като високорискова експозиция.

Тепърва предстои изготвянето на окончателни критерии и одобряването от БНБ на агенции, които ще имат право да обслужват банките по новото споразумение, както и включването им в специален, одобряван от Централната банка списък. Базел II отваря широка бизнес ниша за агенциите, които ще се занимават с оценка на платежоспособността на фирмите. Изискванията към външните агенции са много високи и в началото най-вероятно ще се класират само чуждестранни компании, които все още нямат присъствие на българския пазар. Това е вярно, но само донякъде, тъй като с течение на времето ще се даде възможност на банките да изградят собствени системи за определяне на рейтингите на фирмите. Те обаче трябва

да бъдат одобрени от местните надзорни институции, а в България това е БНБ и както казахме изискванията ще бъдат много високи. Проблемът е, че тези системи за оценка на риска, изградени от банките, изискват въвеждането на скъпи компютърни технологии за всекидневна обработка и анализ на огромно количество данни. Някои български банки вече инвестираха големи суми в обновяването на информационните си системи, други тепърва ще инвестират. По-лесно обаче с предизвикателството ще се справят по-големите и стабилни финансови институции, а по-малките банки определено ще изпитат затруднения, поради факта, че не разполагат с достатъчно средства за инвестиции в модерни информационни системи и технологии. Колкото до индивидуалните фирмени рейтинги, едва ли ще има много български фирми, които да могат да си ги позволят, защото процедурата струва минимум 50 000 евро.

По отношение на капиталовата адекватност е много важно банките както да съумяват да управляват добре риска, така и да поддържат адекватни нива на капитал. Тогава именно целият банков сектор ще бъде по-гъвкав и издръжлив, по-малко податлив на цикличността в икономиката и по-способен да изпълнява ролята на източник за устойчив растеж. Ако запазят сегашните си равнища на собствен капитал, повечето от българските банки ще могат да спазват европейските изисквания за капиталова адекватност. Може да се очаква известно намаление спрямо сега отчитаните стойности в рамките на 1-2% в зависимост от начина, по който банките ще реструктурират активите си. В момента банките поддържат капиталова адекватност в рамките на 15-20% при изисквани от БНБ минимум 12%. В Европейския съюз изискването е минимум 8% капиталова адекватност. Очаква се изискването за капиталова адекватност на българските и европейските банки да бъде уеднаквено

през 2007 г. Дотогава то ще се запази в рамките на сегашните 12%.

Според изискванията на Базел II и уточнените до момента параметри на този международен стандарт, банките ще бъдат принудени освен досегашните рискове – кредитен, ликвиден и пазарен, да отчитат още един – оперативния риск. Той ще измерва опасността банките да понесат загуби вследствие на обир, измама или срив в информационните им системи. Още не е напълно ясно как ще става това, но според експерти от банков надзор ще се въведе специален рисков коефициент върху приходите на кредитните институции (обсъждат се нива около 0, 12%). Този рисков коефициент ще се прибавя към общия рисков компонент и ще влияе при изчисляването на капиталовата база (Събева, 2004).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да кажем, че новите изисквания за капиталова адекватност ще са най-голямото предизвикателство пред българските банки и те трябва да започнат да се готвят още отсега за прилагането на окончателните параметри на Базел II, каквито и да са те. Новите правила ще станат задължителни от 2007 г. и ще бъдат много по-различни от сегашните.

Избраната тема е доста навременна и за в бъдеще ще бъде особено актуална, заемайки все по-голяма част от вниманието на банковата общност. Без съмнение предстои един труден път и решаването на множество сложни задачи пред банковия сектор в светлината на новите световни и европейски банкови регламенти

ЛИТЕРАТУРА

Георгиев, Р. 2004. Паричната политика като изкуство на баланса, издателство на Съюза за стопанска инициатива, С.

Миланова, Е. 2004. Подготовката и отражението на новото споразумение за капитала върху банковата система в България". Доклад пред пролетната среща на АТБ, Пловдив

Събева, Я. 2004. Базел II – по-малко рискове, повече капитал, в. "Капитал", 6 – 14май, С.